

2020

EUSRAT

műhelytanulmányok



2020

EUSTRAT

műhelytanulmányok



LUDOVIKA
EGYETEMI KIADÓ

Impresszum

**A Nemzeti Közzolgálati Egyetem
Eötvös József Kutatóközpont
Európa Stratégia Kutatóintézet kiadványa**

Szerkesztőbizottság

Bagi Nikoletta Dóra
Pató Viktória Lilla
Schmidt Laura
Tóth Bettina

Lektor:

Dr. Navracsics Tibor

A szerkesztőség címe: 1083 Budapest, Ludovika tér 2.

A szerkesztőség e-mail-címe: schmidt.laura@uni-nke.hu

Weboldal: <https://eustrat.uni-nke.hu>

Kiadó: Nemzeti Közzolgálati Egyetem, Ludovika Egyetemi Kiadó

Székhely: 1083 Budapest, Ludovika tér 2.

Kapcsolat: kiadvanyok@uni-nke.hu

A kiadásért felel: Deli Gergely rektor

Olvasószerkesztők: Bujdosó Hajnalka, Gergely Zsuzsánna, Resofszki Ágnes

Tördelőszerkesztő: Stubnya Tibor

Tartalom

Szerzők rövid szakmai életrajza	6
---------------------------------	---

Biztonság- és védelempolitika

Tárnok Balázs

A Bizottság bemutatta a migrációs paktum új tervezetét – továbbra is a migráció menedzselése és nem annak megállítása a cél	12
-----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------	----

Miszlivetz Áron James

Elnöki ügyek: transzatlanti partner vagy védelmi szövetséges?	19
---------------------------------------------------------------	----

Demokrácia és jogállamiság

Navracsics Tibor

Demokrácia és járvány	23
-----------------------	----

Gát Ákos Bence

Az Európai Unió és a jogállamiság: az elmúlt évtized trendje	28
--------------------------------------------------------------	----

Petri Bernadett

Münchhausen báró a mocsárban – Az Európai Parlament áprilisi távolsági plenáris ülése a koronavírus elleni küzdelemről	37
------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------	----

Pató Viktória Lilla

EYE 2020 – az Európai Ifjúsági Rendezvény és a részvételi demokrácia	44
----------------------------------------------------------------------	----

Navracsics Tibor

Beszéd az Európai Unió állapotáról	51
------------------------------------	----

Kalas Vivien

Közérdek vagy önérdék? – Az Európai Parlament választási reformról szóló javaslata	54
------------------------------------------------------------------------------------	----

Digitalizáció, innováció és tudományfejlesztés

Pató Viktória Lilla

Nemek közötti egyenlőtlenség a digitális térben, a Digital Gender Gap	58
-----------------------------------------------------------------------	----

Pató Viktória Lilla

Újabb mérföldkőhöz érkezett az Európai Bizottság a Digitális Európa felé vezető úton	63
--------------------------------------------------------------------------------------	----

Gazdaság és pénzügy

Máthé Réka Zsuzsánna

Skizofrén csiga a nyeregben?	69
------------------------------	----

<i>Máthé Réka Zsuzsánna</i>	
A német nemzeti érdekek összeütközése a lopakodó föderalizmussal	74
<i>Máthé Réka Zsuzsánna</i>	
Mire lesz több és mire kevesebb pénz?	78
<i>Máthé Réka Zsuzsánna</i>	
Felértékelődött a régiók szerepe	82
<i>Máthé Réka Zsuzsánna</i>	
K mint katasztrófa?	85
<i>Kalas Vivien</i>	
Bizottsági jelentés egy erősebb Európáért	88
<i>Máthé Réka Zsuzsánna</i>	
Szegény Európa egyre szegényebb	92
<i>Máthé Réka Zsuzsánna</i>	
Csőbörből vödörbe: krízisből válságba?	96
<i>Petri Bernadett</i>	
Lehetetlenre nem szabad vállalkozni – uniós zöldpolitikai célok és a kisvállalkozások jövője	99

Kisebbségpolitika

<i>Varga Csilla</i>	
Megemlékezés vagy ünneplés? – Trianon a szomszédainknál	105

Oktatás és kultúra

<i>Kalas Vivien</i>	
Tanulmányi mobilitás: tovább nő a különbség Kelet- és Nyugat-Európa között?	109
<i>Kalas Vivien</i>	
Az európai oktatáspolitikai új irányvonalai	113
<i>Kalas Vivien</i>	
A tagállamok oktatási és képzési eredményei a 2020-as célok tükrében	117

Szomszédságpolitika

<i>Miszlivetz Áron James</i>	
Zágrábtól Záhgrábig: Csúcson a Nyugat-Balkán?	121

Uniós intézmények

<i>Petri Bernadett</i>	
Képviselői immunitás az Európai Parlamentben – A mentelmi jog alkalmazásának aktualitásai	124

<i>Petri Bernadett</i>	Érzékcslódás vagy integrációra mért ütés – miről is szól tulajdonképpen a Német Szövetségi Alkotmánybíróság döntése?	134
<i>Petri Bernadett</i>	Luxemburg kontra Strasbourg – jogértelmezési bizonytalanságok a tranzitvonalak vitáiban	144
<i>Petri Bernadett</i>	Ockham borotvája a Jogi Bizottságban – az új biztosjelöltek összeférhetetlenségi vizsgálata	158
<i>Petri Bernadett</i>	Az Európai Parlament és a kiéheztetés politikája – néhány gondolat Katarina Barley nyilatkozatának margójára	164
<i>Petri Bernadett</i>	Időközi alelnökválasztás az Európai Parlamentben és a D'Hondt-rendszer aktualitásai	171
<i>Petri Bernadett</i>	Az Európai Unió 2020-ban V. – Az Európai Parlament	177

V4

<i>Tárnok Balázs</i>	Milyen hatással lesz az új szlovák kormány a V4-es együttműködésre?	186
----------------------	---------------------------------------------------------------------	-----

English studies

<i>Áron James Mislivetz</i>	Reimagining European Enlargement: A New Way Forward?	192
<i>Balázs Tárnok</i>	Impact of the Coronavirus on ECI Procedures – Will the Commission Extend Deadlines?	195
<i>Áron James Mislivetz</i>	External Remedy for a Pandemic: Supporting the Eastern Partnership	201
<i>Áron James Mislivetz</i>	Macro-financial Assistance in Challenging Times: The EU in Ukraine	205
<i>Balázs Tárnok</i>	Slovakia Still Applying the Beneš Decrees – Principle of Collective Guilt in the European Union	210
<i>Áron James Mislivetz</i>	Western Balkans at the Door: The New Enlargement Package	217

Szerzők rövid szakmai életrajza

töltött be. 2014-ben külgazdasági és külügyminiszter volt, majd 2014 és 2019 között az Európai Bizottság kultúráért, oktatásért, ifjúságpolitikáért és sportügyért felelős biztosaként dolgozott.

Jelenleg a Nemzeti Közzolgálati Egyetem Európa Stratégia Kutatóintézetének (EUSRAT) vezetője és a Veszprém-Balaton 2023 Európa kulturális fővárosa program kormánybiztosa. E mellett a Nemzeti Közzolgálati Egyetem címzetes egyetemi tanára és az ELTE Állam- és Jogtudományi Kar Politikatudományi Intézetének egyetemi docense.

Pató Viktória Lilla a Nemzeti Közzolgálati Egyetem igazgatásszervező (BA) és nemzetközi közigazgatási tanulmányok szakirányon (MA) szerzett egyetemi diplomát 2012–2017 között, ami alatt az Erasmus-program keretein belül a Milánói Egyetem jogi karán is folytatott tanulmányokat, majd 2017-ben az NKE Közigazgatás-tudományi Doktori Iskolájában kezdte meg PhD-képzését a tudományirányítás kérdéseit kutatva. Egyetemi tanulmányai alatt több ízben szerzett szakmai tapasztalatot Magyarország Alkotmánybíróságán, az Országgyűlési Hivatalban és Magyarország Római Nagykövetségén.

2020-tól az Eötvös József Kutatóközpont Európa Stratégia Kutatóintézetben (EUSRAT) az Európai Unió innovációs, digitalizációs és tudományfejlesztési szakterületeit vizsgálja.

Dr. Petri Bernadett a Pázmány Péter Katolikus Egyetemen szerzett jogi diplomát. Tanulmányait Köztársasági Ösztöndíjjal végezte, emellett harmadévtől az Európai Közigazgatási Képzési Ösztöndíjprogram ösztöndíjasa. Ezt követően a Cambridge-i Egyetem képzése során angol jogi és európai uniós szakirányú tanulmányokat folytatott 2007 és 2010 között, majd közigazdasági szakterületen szerzett másoddiplomát a Budapesti Corvinus Egyetem Közigazdasági Továbbképző Intézeténél 2012-ben.

A jogi szakvizsga megszerzése után Budapesten, majd Brüsszelben folytatta szakmai tevékenységét, gazdasági jogi, szellemi alkotások joga, nemzetközi jogi és társasági jogi területen angol, német és francia nyelven.

Az Európai Parlament Schuman gyakornoki programja keretében került az uniós intézményekhez, ennek során először az Európai Parlament Elnökségi Főigazgatóságánál dolgozott, majd az Európai Néppárt Európai Parlamenti Frakciójánál szerzett további gyakorlatot. 2014-től szakmai tanácsadó

Pató Viktória Lilla

Nemek közötti egyenlőtlenség a digitális térben, a *Digital Gender Gap*

A 2020-as év végéhez közeledve elmondható, hogy a Covid-19-világjárvány határozta meg a társadalom, a vállalati szféra és a kormányzatok működési dinamikáit. A számos negatív hatás mellett, vagy talán éppen azok miatt, a digitális tér olyan mértékű figyelmet kapott, amely az ágazat robbanásszerű fejlődését irányozta elő. A kihívásokkal és fejlesztésekkel olyan terminológiák is diskurzus tárgyát képezték, amelyek eddig nem voltak elterjedtek. Az Uniót napjainkban érintő fő kihívások – ideértve a zöld és a digitális átmenetet, valamint a demográfiai változásokat – mindegyikének van genderdimenziója. Az elemzés éppen ezért a nemek közötti egyenlőtlenséggel foglalkozik a digitális térben.

A személyes távolságtartással azok, akik a digitális térben nem mozogtak kellő magabiztossággal, vagy esetleg egyáltalán nem barátkoztak meg a technológiai vívmányokkal, hatalmas hátrányba kerültek 2020-ban. Legyen szó vállalkozásokról, szociális és kormányzati szervekről, vagy akár az egyén szintjén megjelenő digitális hiányosságokról, az idei évben a különbségek erősen kiütözköztek. Így jelent meg a nemzetközi diskurzusban a *digital gender gap*, vagyis a nemek közötti digitális megosztottság problematikája. Mindenekelőtt érdemes felvetni a kérdést, miszerint valóban szükségünk volt-e a pandémiára hogy ezek a kérdések napvilágot lássanak? A felvetésben a Világbank és a CES által 2020 tavaszán a virtuális térben megrendezett *A nemek közötti digitális szakadék áthidalása a társadalmi távolságtartás idején*¹ című konferencia résztvevői állást foglaltak, miszerint sajnálatos tény, de a járvány kellett ahhoz, hogy megnyíljon a lehetőség a digitális szakadék felszámolására a nemek között is. Az elemzésből azonban előrevetíthető, hogy valójában a nemek közötti digitális kompetencia különbségeiről már 2016 óta folytak egyeztetések az uniós intézményekben, de a nagyobb horderejű szakpolitikai döntésekbe idén kezdték el beépíteni ezt a szempontot.

¹ World Bank: Bridging the Digital Gender Divide in Time of Social Distancing. *Youtube*, 2020. május 28.

Nemek közötti egyenlőtlenség a digitális térben, a Digital Gender Gap

A Digital Future Society szerint 2022-re a globális GDP 60%-a digitalizált lesz, emellett a gazdasági értékek 70%-a a digitális platformokon keresztül áramlik majd. Amennyiben a nemek közötti digitális egyenlőtlenségeket nem számolják fel, a nők nagy része kimarad a digitális gazdaságból. Ez a folyamat már jelenleg is megfigyelhető, amelyet mi sem bizonyít jobban, minthogy a digitális technológiai szektorban Európában a nők erősen alulreprezentáltak a férfiakhoz képest, a karriertervezés során a férfiak tíz, míg a nők 0,5%-a képzeli el magát ebben a szektorban. A figyelem az oktatásra irányul, hiszen az IKT orientációjú felsőoktatási képzés résztvevői között Európában jelenleg négyszer több férfit találunk, mint nőt. A kérdéssel több kutató is foglalkozik, a *Big Data for Gender Challenge* részeként az Oxfordi Egyetem és a Katari Számítástechnikai Kutatóintézet együttműködésében például elkészítettek egy valós idejű adatokat követő alkalmazást² a digitális technológiák használatának nemi alapú megosztottságáról a világ összes országában. Azt igyekeznek feltárni, hogy a *big data*ból gyűjtött digitális nyomok miként segíthetik a nemek közötti különbségek mérését a digitális kompetenciák és a foglalkoztatás szintjén.

Az oktatási rendszerből kikerülő nők körében a Bizottság következtetései³ alapján kirajzolódik az a tény is, hogy minden 1000 felsőfokú diplomából 24-nél van digitális technológiai jellegű tantárgy, azonban a végzett női hallgatók közül csak hatan helyezkednek el a digitális szektorban. A tanulmány megállapításai szerint ez a szám 2011-hez képest csökkent. Ez a tendencia gazdaságilag is káros, hiszen az előrejelzések szerint, ha több nő lépne a digitális munkaerőpiacra, az éves szinten 16 milliárd eurós GDP-növekedést eredményezhetne az európai gazdaság számára. Ugyanakkor az idén bejelentett digitális oktatási cselekvési terv⁴ előrelépést jelenthet a probléma megoldásában azáltal, hogy információs és technológiai jellegű képzések vonzóvá tételét ösztönzi, a digitális kor igényeihez való alkalmazkodási képesség növelése reményében, hiszen a szociokulturális normák megléte mellett, az oktatás és a technológiai műveltség terén is hiányosságok figyelhetők meg a digitális egyenlőség terén. Ha egyenlő esélyekről beszélünk a digitális térben, elengedhetetlen a tudatosítás, a hozzáférhetőség és a megfizethetőség biztosítása, amelyhez a digitális megosztottság közötti hidak építésére van szükség, ami a nők online technológiák használatára való ösztönzésével is elősegíthető a Bizottság szerint.

² *Digital Gender Gaps*. Lásd: www.digitalgendergaps.org/data/?report=2020-11-05

³ European Commission: *Increase in Gender Gap in the Digital Sector. Study on Women in the Digital Age*. SMART 2016/0025. European Union, 2018.

⁴ European Commission: *Digital Education Action Plan (2021–2027)*. Lásd: https://ec.europa.eu/education/education-in-the-eu/digital-education-action-plan_en

Mindezek miatt megfigyelhető a diverzitási szempontok figyelembevételére mutató igény a döntéshozók irányába a digitális stratégiák kimunkálása során. A 2020–2025 közötti időszakra az Európai Bizottság által előirányzott nemek közötti egyenlőség stratégiában⁵ is prioritásként jelenik meg a nemek közötti digitális megosztottság felszámolása. Sőt, a stratégiában a Bizottság ösztönzi a tagállamokat a *Nők a digitális térben (Women in Digital Declaration)*⁶ elnevezésű miniszteri nyilatkozat végrehajtására. A nyilatkozatot a 2019-ben megrendezett Digitális Napon írta alá 27 tagállam képviselője, amellyel kifejezték szándékukat arra, hogy nemzeti szinten előrelépést kezdeményeznek például abban, hogy létrehoznak egy nemzeti stratégiát a nők digitális részvételének növelésére, ösztönzik a vállalatokat a nemek közötti munkahelyi diszkrimináció leküzdésére, elősegítik a digitális kérdésekkel foglalkozó testületek kiegyensúlyozott összetételét a nemek arányát illetően.

Ha digitális statisztikákat vizsgálunk, nem szabad megfeledkezni az októberben megjelent, a 2019-es adatokat felhasználó Digitális Gazdaság és Társadalom Mutatóról (*Digital Economy and Society Index, DESI*⁷), és az annak szerves részét képező Nők a digitális térben (*Women in Digital, WiD*) indexről.

A 2019-es WiD eredménytáblája 13 mutató alapján értékeli a tagállamok teljesítményét az internethasználat, a digitális felhasználói készségek, valamint a szaktudás és a foglalkoztatás terén. Az Index oly fontos megállapításokat tartalmaz, amelyek az európai digitális stratégia formálásban szerepet játszanak. Ilyen eredmény például a régiós különbségek kiütközése, vagyis hogy Finnország, Svédország, Luxemburg és Dánia érték el a legmagasabb pontszámot a nők digitális tudása terén, míg Bulgária, Románia, Görögország és Olaszország e tekintetben a sor végén áll, Magyarország nem sokkal előzi meg az utóbbi országcsoportot. Az IT-szektorban elhelyezkedők nemi arányának számában a tavalyi évhez képest sem állt be változás, hat munkavállalónként egy nő találunk Európa-szerte a szektorban. Megfigyelhető továbbá, hogy a WiD- és a DESI-mutatók között szoros összefüggés van. A digitális versenyképesség terén vezető tagállamok a „digitális nők” terén is vezető szerepet töltenek be. Az IKT- és STEM-szektorokban nemcsak a munkavállalók számában megjelenő nemi egyenlőtlenség figyelhető meg, de fizetésbeli eltérés is megmutatkozik,

⁵ European Commission: *A Union of Equality: Gender Equality Strategy 2020–2025*. COM(2020) 152 végleges (2020. május 3.).

⁶ European Commission: *EU Countries Commit to Boost Participation of Women in Digital*. Digibyte, (2019. április 9.)

⁷ *The Digital Economy and Society Index*. Lásd: <https://ec.europa.eu/digital-single-market/en/digital-economy-and-society-index-desi>

Nemek közötti egyenlőtlenség a digitális térben, a Digital Gender Gap

hiszen az információs és technológiai szektorban a nők 19%-kal kevesebbet keresnek, mint a férfiak.

Ursula Von der Leyen *State of the Union* beszédében elmondta: „azon dolgozunk, hogy költségvetésünket arra használjuk fel, hogy kezeljük a diszkriminációt olyan területeken, mint a foglalkoztatás, a lakhatás vagy az egészségügy”. Noha az Unió már majdnem minden fórumon letette a voksát a diszkrimináció felszámolása és az esélyegyenlőség megteremtése mellett, a mutatók nem jeleznek jelentős változásokat a nemek közötti digitális egyenlőség terén az elmúlt évekhez képest, viszont a munkahelyek 90%-a mára már bizonyos szintű digitális készségeket igényel.

Az Európai Unió mellett az UNESCO is foglalkozott a nemek közötti digitális egyenlőtlenségek csökkentésének kérdésével, főként a mesterségesintelligencia-alkalmazásokhoz kapcsolódóan. A szervezet 2019-es *Elpirulnék, ha tehetném: az oktatás révén a digitális készségek nemi megosztottsága megszűnik* című kiadványában⁸ a mesterséges intelligenciával (MI) működő női hangon beszélő „Siri” szoftver szervilitása kapcsán erőteljesen szemlélteti a technológiai termékekbe kódolt, a technológiai szektorban elterjedt és a digitális készségekben nyilvánvaló nemi elfogultságokat, amelyet az oktatással lehetne csökkenteni a világszervezet szerint. A tanulmány lényegében ezeknek a részrehajlásoknak a feltárására törekszik, és ötleteket terjeszt elő a digitális készségek terén a nemek közötti szakadék felszámolásának megkezdéséhez, amely a világ legtöbb részén széles körben növekszik.

„Ma a nők körében a férfiakhoz képest huszonöt százalékkal kevesebb az esély arra, hogy alapszinten tudják használni a digitális technológiákat és negyed annyira valószínű, hogy programozói tudással rendelkeznek. Abban a pillanatban, amikor minden ágazat digitális szektorrá válik, a hiányosságok miatt a politikai döntéshozóknak, oktatóknak és az állampolgároknak kell elpirulniuk.”

A tanulmány leírja, hogy a nemekre adaptív oktatás milyen szerepet játszhat a technológia nemi nézeteinek visszaállításában és a nők és férfiak egyenlőségének biztosításában a digitális ismeretek terjesztése terén.

Az elemzésből jól látszik, hogy a nemi egyenlőség a digitális térben egyre fontosabbá válik nemzetközi szinten, így a tagállamoknak is érdemes foglalkozniuk a kérdéssel. Minden jel arra utal, hogy a jelenleg is kialakítás alatt álló Digitális Szolgáltatásokról szóló európai joganyag, illetve az egységes digitális

⁸ UNESCO: *I'd Blush If I Could. Closing Gender Divides in Digital Skills through Education*. 2019.

piac jövőbeni szabályozó dokumentumai a digitális térben a nemek közötti egyenlőségre fognak törekedni.

2020. november 27.

Felhasznált irodalom

- Digital Gender Gaps*. Online: www.digitalgendergaps.org/
- European Commission: *Increase in Gender Gap in the Digital Sector. Study on Women in the Digital Age*. SMART 2016/0025. European Union, 2018. Online: <https://digital-strategy.ec.europa.eu/en/library/increase-gender-gap-digital-sector-study-women-digital-age>
- European Commission: *EU Countries Commit to Boost Participation of Women in Digital*. Digibyte, (2019. április 9.). Online: <https://digital-strategy.ec.europa.eu/en/news/eu-countries-commit-boost-participation-women-digital>
- European Commission: *A Union of Equality: Gender Equality Strategy 2020–2025*. COM(2020) 152 végleges (2020. május 3.). Online: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:52020DC0152&from=EN>
- UNESCO: *I'd Blush If I Could. Closing Gender Divides in Digital Skills through Education*. 2019. Online: <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000367416.page=1>
- World Bank: *Bridging the Digital Gender Divide in Time of Social Distancing*. *Youtube*, 2020. május 28. Online: www.youtube.com/watch?v=E-0Voq_pUAW

Az EUSTRAT Műhelytanulmányok a Nemzeti Közszerológati Egyetem Eötvös József Kutatóközpont Európa Stratégia Kutatóintézet munkatársainak azon gyorsjelentéseit tartalmazza, amelyek meghaladják egy blogbejegyzés terjedelmét, tanulmányok előtanulmányaiként szolgálnak. Célunk, hogy minél aktuálisabb témákat dolgozzunk fel, kutatási részeredmények bemutatásával. Az elemzések az Európai Bizottság struktúrájának megfelelően a magyarországi viszonylatban is kiemelten kezelt szakpolitikákat fogják össze, úgymint a biztonság- és védelempolitika, a demokrácia és jogállamiság, a digitalizáció, a gazdaság és pénzügy, a kisebbségpolitika, az oktatás és kultúra, valamint a szomszédsg- és bővítéspolitika.

A tanulmánykötetet ajánljuk az Európai Unió iránt érdeklődő szakmai közvélemény számára, amely az európai integrációról való intenzívebb kommunikációt szolgálja magyar és angol nyelven egyaránt.

The EUSTRAT Working Papers contains quick reports from the researchers of the Europe Strategy Research Institute of the Eötvös József Research Center at the University of Public Service, which exceed the scope of a blog post, and serve as preliminary studies. Our goal is to process current topics by presenting partial research results. In line with the structure of the European Commission, the analyzes bring together policies that are a priority in Hungary, such as security and defense policy, democracy and the rule of law, digitalisation, economy and finance, minority policy, education and culture, neighborhood and enlargement policy.

I recommend the working papers to the professional public interested in the European Union, which serves for more intensive communication about European integration in both Hungarian and English languages.